

Cauza 267/83
Aissatou Diatta
împotriva
Land Berlin

(Cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare,
formulată de Bundesverwaltungsgericht)

„Lucrători migranți – Drept de ședere al familiei lucrătorilor”

HOTĂRÂREA CURȚII
13 februarie 1985¹

În cauza 267/83, având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Bundesverwaltungsgericht (Curtea administrativă supremă a Republicii Federale Germania), de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Aissatou Diatta, resortisantă senegaleză cu domiciliul la Berlinul de Vest,

și

Land Berlin, reprezentată de către Polizeipräsident (Prefectul de poliție),

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 10 și 11 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității,

CURTEA,

compusă din domnii Mackenzie Stuart, președinte, G. Bosco, O. Due și C. Kakouris, președinți de cameră, U. Everling, K. Bahlmann și R. Joliet, judecători,

avocat general: domnul M. Darmon

grefier: domnișoara D. Louterman, administrator

pronunță prezenta

HOTĂRÂRE

1 Prin Ordonanța din 18 octombrie 1983, primită la Curte la 5 decembrie 1983, prima cameră din Bundesverwaltungsgericht a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, două întrebări preliminare privind interpretarea articolelor 10 și 11 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11).

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între doamna Diatta, de cetățenie senegaleză și Land Berlin, în persoana prefectului său de poliție (Polizeipräsident).

3 Doamna Diatta s-a căsătorit cu un resortisant francez care își are reședința și lucrează în Berlin. Aceasta își exercită profesia în mod continuu în acest oraș din februarie 1978.

¹Limba de procedură: germana.

4 După ce a coabitat o anumită perioadă cu soțul său, aceasta s-a separat de el la 29 august 1978 cu intenția de a divorța și trăiește de atunci într-o locuință separată.

5 La expirarea permisului de ședere, doamna Diatta a solicitat prorogarea acestuia și, prin Decizia din 29 august 1980, Polizeipräsident din Berlin a respins această cerere pe motiv că doamna Diatta nu mai era membru al familiei unui resortisant dintr-un stat membru al CEE și că aceasta nu mai domicilia împreună cu soțul său. Respectiva decizie de refuz a fost confirmată de către Verwaltungsgericht pe motivul lipsei domiciliului comun al soților. În schimb, această instanță a considerat că legătura familială exista încă. Reclamanta a atacat această decizie în fața Oberverwaltungsgericht și, în urma hotărârii de respingere a acestei căi de atac, a formulat recurs în fața Bundesverwaltungsgericht.

6 În acest context, Bundesverwaltungsgericht a adresat Curții următoarele întrebări:

1) Articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1612/68 se interpretează în sensul că soțul unui lucrător resortisant al unui stat membru și încadrat în muncă pe teritoriul unui alt stat membru locuiește „împreună cu lucrătorul” inclusiv în cazul în care, chiar dacă sunt separați, acesta trăiește într-o locuință proprie, în același loc unde lucrătorul își are reședința?

2) Articolul 11 din Regulamentul nr. 1612/68 instituie pentru soții (care nu au cetățenia unui stat membru) resortisanților statelor membre, care exercită pe teritoriul unui alt stat membru o activitate remunerată și unde își au reședința, un drept de ședere independent de condițiile enunțate la articolul 10 din acest regulament, în cazul în care intenționează să exercite o activitate salariată pe teritoriul acestui stat membru?

7 Cele două întrebări adresate de către Bundesverwaltungsgericht urmăresc, în esență, să stabilească dacă membrii familiei unui lucrător migrant, în sensul articolului 10 din Regulamentul nr. 1612/68 au obligația de a locui împreună cu acesta în permanență pentru a fi titularii unui drept de ședere în temeiul acestei dispoziții și dacă articolul 11 din acest regulament stabilește un drept de ședere autonom în raport cu cel prevăzut la articolul 10.

8 În temeiul articolului 10 din Regulamentul nr. 1612/68:

„(1) Indiferent de cetățenie, următoarele persoane au dreptul să se stabilească împreună cu lucrătorii care sunt resortisanți ai unui stat membru și ocupă un loc de muncă pe teritoriul altui stat membru:

(a) soțul și descendenții sub 21 de ani sau care se află în întreținere;

(b) ascendenții lucrătorului și ai soțului și care se află în întreținerea lucrătorului.

(2) Statele membre favorizează admiterea oricărui membru de familie care nu beneficiază de dispozițiile alineatului (1), dacă acesta se află în întreținerea lucrătorului sau are locuiește împreună cu acesta în țara de proveniență.

(3) În aplicarea alineatelor (1) și (2), lucrătorul trebuie să dispună pentru familia sa de o locuință considerată normală pentru lucrătorii naționali din regiunea în care este încadrat în muncă, fără ca această dispoziție să poată da naștere la discriminare între lucrătorii naționali și lucrătorii care provin din alte state membre.”

9 Articolul 11 din acest regulament precizează că:

„În cazul în care un resortisant al unui stat membru desfășoară o activitate salariată sau nesalariată pe teritoriul altui stat membru, soțul și copiii sub vârsta de 21 de ani sau care se află în întreținere au dreptul de acces la orice activitate salariată pe întreg teritoriul statului respectiv, chiar dacă aceștia nu au cetățenia unui stat membru.”

10 Potrivit reclamantei din acțiunea principală, articolul 10 nu s-ar referi în mod expres la coabitare, ci numai ar solicita din partea lucrătorului migrant ca acesta să pună la dispoziția membrilor familiei sale o locuință „considerată normală”. Astfel, ar fi vorba despre protejarea ordinii și siguranței publice, evitând în același timp imigrația persoanelor care trăiesc în condiții de viață precare. Acest lucru nu ar exclude totuși faptul că soțul sau alt membru al familiei ar putea obține un spațiu suplimentar prin închirierea unei locuințe separate. În plus, Regulamentul nr. 1612/68 nu ar putea fi interpretat ca solicitând o comunitate de viață conjugală intactă. Astfel, nu ar fi de competența administrației însărcinate cu imigrația să decidă dacă o reconciliere este încă posibilă. În plus, în cazul în care coabitarea soților ar fi o condiție imperativă, lucrătorii ar putea, în orice moment, să provoace expulzarea soților privându-i de locuință. În cele din urmă, articolul 11 din regulament ar stabili un drept de ședere mai extins decât articolul 10 și s-ar întemeia, în mod obligatoriu, pe posibilitatea de a alege un domiciliu diferit.

11 Potrivit Land Berlin, pârâta din acțiunea principală, articolul 10 din Regulamentul nr. 1612/68 ar avea drept unic scop să protejeze lucrătorii migranți și să asigure mobilitatea acestora garantându-le menținerea legăturilor lor de familie. În concluzie, nu ar exista niciun motiv pentru a recunoaște un drept de ședere membrilor familiei acestora, în cazul în care dreptul în cauză nu s-ar întemeia pe faptul că aceștia trăiesc împreună. În ceea ce privește articolul 11, acesta nu ar prevedea un drept de ședere, ci doar un drept la muncă.

12 De asemenea, potrivit guvernelor Republicii Federale Germania, Regatului Unit și Țărilor de Jos, din modul de redactare și din spiritul articolului 10 din regulament ar rezulta că dreptul de ședere al soților nu există decât dacă trăiesc împreună cu lucrătorul migrant în locuința acestuia. Al cincilea considerent al Regulamentului nr. 1612/68 ar indica faptul că acesta are drept scop să permită lucrătorului să trăiască împreună cu familia sa. Or, nu ar mai putea fi vorba de niciun fel de întregire a familiei în cazul în care soții abandonează comunitatea de viață conjugală. Regulamentul nr. 1612/68 ar ține seama, la articolele 10 și 11, de dualitatea situației juridice prevăzute la alineatul (3) al articolului 48 în materia dreptului la muncă și a dreptului de ședere. Această interpretare s-ar corobora cu modul în care au apărut articolele 10 și 11 din Regulamentul nr. 1612/68, care s-ar întemeia pe articolele 17 și 18 din Regulamentul nr. 38/64 al Consiliului din 25 martie 1964 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO nr. 62, p. 965). Articolul 18 din Regulamentul nr. 38/64 ar indica, în mod clar, că, în lipsa unui statut juridic ce rezultă din articolul 17, un membru al familiei nu deține un drept de ședere autonom.

13 Comisia susține că s-ar admite, în general, că dreptul fundamental la libera circulație prevăzut de articolul 48 și următoarele din tratat este recunoscut și familiei lucrătorilor migranți. Prin urmare, potrivit Comisiei, nu ar fi admisibil ca dreptul la libera circulație a persoanelor să fie condiționat de modul în care soții își doresc să își conducă viața conjugală, solicitându-le acestora să trăiască în aceeași locuință împreună. Nu toate statele membre și nu toate persoanele ar avea aceleași concepții privind relațiile conjugale. Din acest motiv, articolul 10 nu ar impune nicidecum o astfel de cerință. Articolul 10 ar urmări doar să asigure existența unei locuințe normale pentru emigranți, în vederea satisfacerii cerințelor în materie de igienă și de locuință impuse de autoritățile ce răspund de imigranți. De asemenea, din articolul 4 alineatele (3) și (4) din Directiva 68/360 a Consiliului din 15 octombrie 1968 privind eliminarea restricțiilor de circulație și de ședere în cadrul Comunității pentru lucrătorii

din statele membre și familiile acestora (JO L 257, p. 13), ar rezulta că eliberarea unui permis de ședere este condiționată de un singur criteriu material, acela al căsătoriei și nu de criteriul suplimentar al unei locuințe comune. La ședință, Comisia a mers mai departe și a considerat că dreptul de ședere al membrilor familiei lucrătorului migrant, precum și dreptul acestora de a exercita o activitate salariată pe întreg teritoriul statului gazdă nu ar dispărea în cazul unei rupturi a legăturii familiale ulterioară intrării pe teritoriul respectiv.

14 Pentru a răspunde la întrebările adresate, este necesar să se analizeze Regulamentul nr. 1612/68 în contextul său.

15 Acest regulament se situează în cadrul diverselor reglementări destinate să faciliteze realizarea obiectivelor articolului 48 din tratat și, prin urmare, este necesar să permită, printre altele, unui lucrător să se deplaseze liber pe teritoriul celorlalte state membre și să locuiască în acestea în vederea desfășurării unei activități salariate.

16 În acest scop, articolul 10 din regulament prevede că anumiți membri ai familiei lucrătorului migrant pot, de asemenea, să intre pe teritoriul statului membru în care acesta este stabilit și să locuiască împreună cu acesta.

17 Ținând seama de context și de obiectivele urmărite de această dispoziție, aceasta nu poate fi interpretată într-o manieră restrictivă.

18 Articolul 10 din regulament, prevăzând că membrul familiei lucrătorului migrant are dreptul de a locui cu lucrătorul, nu solicită ca membrul familiei în cauză să locuiască în permanență cu lucrătorul, ci doar ca respectiva locuință de care dispune lucrătorul să poată fi considerată normală pentru ca familia acestuia să poată locui acolo, astfel cum arată alineatul (3) din articolul menționat anterior. Prin urmare, cerința de unicitate a locuinței familiale permanente nu ar putea fi admisă în mod implicit.

19 În plus, o astfel de interpretare corespunde spiritului articolului 11 din regulament care acordă membrului de familie dreptul de acces la orice activitate salariată pe întreg teritoriul statului în cauză, iar acest lucru chiar dacă respectiva activitate este exercitată într-un loc aflat la o anumită depărtare față de locuința lucrătorului migrant.

20 Este necesar să se adauge că legătura conjugală nu poate fi considerată drept desființată, atâta timp cât desfăcută de autoritatea competentă. Acesta nu este cazul unor soți care trăiesc pur și simplu separat, chiar dacă au intenția de a divorța ulterior.

21 În ceea ce privește articolul 11 din Regulamentul nr. 1612/68, din modul de redactare a prezentei dispoziții rezultă că aceasta nu conferă membrilor familiei lucrătorului migrant un drept de ședere autonom, ci doar un drept de a exercita orice activitate salariată pe teritoriul statului respectiv. Prin urmare, articolul 11 din regulamentul menționat anterior nu poate constitui baza juridică a unui drept de ședere independent de condițiile enunțate la articolul 10.

22 În consecință, este necesar să se răspundă la întrebările adresate de către Bundesverwaltungsgericht că membrii familiei unui lucrător migrant, în sensul articolului 10 din Regulamentul nr. 1612/68, nu au obligația de a locui împreună cu acesta în permanență pentru a fi titularii unui drept de ședere în temeiul acestei dispoziții și că articolul 11 din acest regulament nu stabilește un drept de ședere autonom în raport cu cel prevăzut la articolul 10.

Cu privire la cheltuielile de judecată

23 Cheltuielile efectuate de către Guvernul Republicii Federale Germania, Guvernul Regatului Unit și Guvernul Țărilor de Jos și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Bundesverwaltungsgericht prin Ordonanța din 18 octombrie 1983, hotărăște:

Membrii familiei unui lucrător migrant, în sensul articolului 10 din Regulamentul nr. 1612/68, nu au obligația de a locui împreună cu acesta în permanență pentru a fi titularii unui drept de ședere în temeiul acestei dispoziții și articolul 11 din acest regulament nu stabilește un drept de ședere autonom în raport cu cel prevăzut la articolul 10.

Mackenzie Stuart

Bosco

Due

Kakouris

Everling

Bahlmann

Joliet

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 13 februarie 1985.

Grefier
P. Heim

Președinte
A. J. Mackenzie Stuart